

עין משפט
גד מצוה

- ↑ א מיי פ"ג מהל' תלמוד תורה הלכה ז טוטיע י"ד סי' רמו סעיף כא [בגנה] ואור"ח סי' קטו:
- ↑ ב מיי פ"ג מהל' מעשר הלכה ו ופרק ד [הל' אן] שם סמג עשין קלה טוטיע י"ד סי' שלם סעיף פג:
- ↑ ג טוטיע י"ד סי' רח סעיף ע:
- ↑ ד טוטיע אור"ח סימן טעא סעיף ה:
- ↑ ה ר מיי פ"ח מהלכות ברכות הלכה ז סמג עשין כ טוטיע אור"ח סי' רב סעיף ד וסימן קס"י י' וסי' ריב פ"ה:

י"א ז מיי פ"י מהלכות

י"ב ח מיי שם הלכה ז:

י"ג ט מיי פ"ג מהלכות

י"ד כט מיי פ"ג מהלכות ברכות הל' ה סמג עשין כ טוטיע אור"ח סי' רב סעיף ד וסימן קס"י י' וסי' ריב פ"ה:

- ↑ לכן אשכח ולקחתיה דגני בעתה ויתיריש במעריז והעלתי גמירי ופשיתי לכסות את ערוהתי:

- ↑ הושע ב יא
- ↑ ותחתי מטר וקבעתי בעתה וירדה ומלקוש ואספת דגנך ויתירשך והצדקתי:
- ↑ דברים יא יד
- ↑ לא ימוש ספר התורה הזה ופיוץ והגית בו יקבע ויללה למען תשמר לעשות בכל הברית בו כי או תצליח את דרךך וגו' תשפילי: יחושע א ח
- ↑ ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר יקריכם: ישעיהו סא ה
- ↑ ועבדת את איביך אשר תשליחו י' ק' פרעב וצמא ובעירם ובוחר כל ונתן על בקר על צאנרך עד השמידו אותך:

- ↑ דברים כח מח
- ↑ ואמרת לפני י' אליהך בערתי וקדש מן הבית וגם נתחתי ללוי ולגר ליתום ואלקלמתי בכל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שבתתי: דברים כג יג
- ↑ כי תבא להעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ותתתה ללוי לגר ליתום ואלקלמתי ואכלו בשעריך ושבעו: דברים כז יב
- ↑ וְיָן יִשְׁמַח לִבְּךָ אֲנֹשׁ לְהַגְדִּיל פְּנִים מִשְׁמֵן וְלֹאֵם לִבְּךָ אֲנֹשׁ יִסְעֶד:

תהלים קד טו

‏

רבינו חננאל

[דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרכסמון כדי לחייבן במעשר. פירוש. דרך שערי גנות ופרדסים ודרך הרבים, שכך מתחייבין במעשרות ולא היו מערימין עליהן. ובריש ויקרא רבה הושיט לו אגודה של טרכסימא, דאימא טרכסימא ירק הוא, וטרכסימון דרך פירות. וזה [ה]מעשר הוא מעשר שני [ה]מעשר הוא מעשר שני בשמיר בו בערתי הקדש מן הבית, גם מעשר עני כמו

כן, אבל מעשר ראשון חייב בגורן. ירושלמי בריש כלאים עושין טרכסימון]. ור' יוחנן אמר אפילו חצר קובעת שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו. זה המעשר הוא מעשר שני ומעשר עני, אבל מעשר ראשון חייב בגורן. [הגורד מן המזון וכו'. ע"י פ"י ד"ח עירובין ל, א]. [והא רהו שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה. כדאשכחן בפרק ערבי פסחים

לה:

כאן לאחר ברכה. וכן צפ' כל כתבי (שבת ד' קיט.) אמרי' כשהיו מניחים השולחן היו אומרים לה' הארץ ומלואה וכשהיו מסלקין השולחן היו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם: **כאן** בזמן שישראל עושין רצונו של מקום שנאמר ואספת דגנך.

ואר"ת והא לקמן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מוקמי' ליה. וי"ל דמייירי ודאי שעושין רצונו אצל און עושין רצונו כ"כ דלינס דניקים גמורים^ו ועוד י"ל דפלגי ליה אהא דלקמן שגא לפרש מה צין עושים ואין עושין^ה והכא בעושים ואין עושים כי הדדי^ה נינהו: **דרך** טרכסמון. פירש"י היינו דלורייתא אצל מדרבנן גם חצר קובעת כדמשמע צפ' יואל דופן (נדד ד' מו:.) אהיו חצר שמייצ צמעשר וכו' וכן מוכח צפ' המציא (ביצה ד' לה:.)

טובא גריר. מכלל משמע שאסור לשמות יין בערב פסח מן המנחה ולמעלה ואם רוצה לשמו' לריך לשמות הרבה דטובא מגריר גריר: לא

- ↑ ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' ויעמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנא' וועבדת את אויביך וגו' אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחוו קמאי כי היכי דלא תטרדו במוזונייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר רבה בר בר חנה אר"י משום ר"י בר' אלעאי^ה בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרכסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיות כדי לפטור ימן המעשר^ד א"ר ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא' בערתי הקדש מן הבית ור' יוחנן אמר אפי' חצר קובעת שנא' ואכלו בשעריך ושבעו: חוץ מן היין וכו': מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה^ה דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נברך נברך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונברך עליה בורא פרי עץ זית אלא אמר מר זוטרא חמרא זיין משחא לא זיין ומשחא לא זיין והתנן^ה הגורד ימן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מזון הא כל מילי אקרי מזון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר הונא באומר כל הזן עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד והוא רבא יהוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי טובא גריר פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב יייוני ישמח

לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשחא נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נברך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו קבליה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לבשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מיהא בטהל דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן השמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אווזקי מויק ליה^ה דתנאי והשותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש והחך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל ותנן^ה זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע"י אניגרון דאמר רבה בר שמואל א אניגרון מיא דסלקא א אניסגרון מיא דכולהו

לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשחא נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נברך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו קבליה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לבשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מיהא בטהל דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן השמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אווזקי מויק ליה^ה דתנאי והשותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש והחך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל ותנן^ה זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע"י אניגרון דאמר רבה בר שמואל א אניגרון מיא דסלקא א אניסגרון מיא דכולהו

סעיף ולא מיקרי מזון (שרובין ל:.) אניגרון. מין מאלכ שטמנין בו יין וככמה מקומות שנית בתוספתא אניגרון ואכסיגרון שטמנין בו יין ושמן (יחזקא עו:.)

כיצד מברכין פרק שישי ברכות

גזול להקצי"ה. את צרכמו: **וננס** ישראל. שכשחטאו הפירות לוקין: **אין פסע**. ולפי שהוא מיקל רואים האחרים ולמדין ממנו לעשות כן ליהנות מן העולם בלא צרכה ולכן נקרא זה המיקל חצר לאיש משחית: **לינדעס** **זן נעט**. שחטא והחטיא את ישראל כך הוא חוטא ומחטיא: **זומן שעושין רצונו**. הדגן

שלהם וכשאין עושים רצונו נוטלו ומראה להם שהוא שלו: **דברים כנסתן**. שלא יעסוק בדרך ארץ: **הנהג צהם**. עס דברי תורה: **מנהג דרך ארץ**. שאם תבא לידי לורך הצרכות סופך ליצטל מדברי תורה: **אפשר**. בתמיה אפשר כדברין: **ציומי ניסן**. ימי הקציר: **ציומי פארי**. דריכת הגתות והצדים: **דרך טרקסמון**. דרך שערי החצר והבית: **ט פני הצית**. פתח כניסה ויציאה: **אין הטנל מסחייב צמעשר**. מן התורה.

אצל אכילת קצע אסור לאכול מדרבנן: **זיס אקרי**. והוא ליה צורא פרי הפרי שהפרי קרוי זית ואין זו בריאת שמים כי צידי אדם היא בריאה זו אצל גבי גפן הגפן היא העץ והענבים הם פרי הגפן: **חמרא זיין**. להכי חשי לקבוע לו ברכה לעצמו: **ואמר רב הונא**. הא דקמני מותר במים ובמלח ואסור בשאר אוכלין ומשקין לאו באומר קונס מזון עלי דאין מזון אלא מה' מיני דגן חטין ושעירין וכוסמין ושזלת שועל ושיפון אלא באומר כל הזן עלי קונס וכל מילי נהי דלא אקרו מזון מיהו מין זייני צר ממים ומלח אלתמא משחא זיין: **סעיד**. חשיב טפי ממזון: **והכחיז ויין ישמח לצב אנוש**. וסיפא דקרא ולחם לצב אנוש יסעד משמע אצל יין אינו אלא משמח. ומשני לאו כדקאמרת אלא לחם יסעד ולא ישמח אצל יין סועד ומשמח: **אי סיני**. דזיין סעיד מזון הוא ולצריך עליה שלם ברכות לאחריז ואין לאמרינן לקמן בפרכין (דף לו:) כל שהוא משמח המינין ולא מין דגן חכמים אומרים ברכה אחת: **אווזקי מויק**. לגופיה ואין זו אכילה שטעונה ברכה דגבי ברכה ואכלת כמיצ"י: **דסניא**. דלאו צר אכילה היא: **הסופס שמן של סרומה**. שגוג: **משנס אס הקרן**. שאר מזיק את חצירו במזונו: **ואין משנס חומש**. דגבי חומש אכילה כמיצ' ואש כי יאכל קדש צגסגה (ויקרא כז) פרט למזיק^ה: **ע"י הפס**. משום לפתן: **ע"י אניגרון**. מין מאלכ הוא ונומנים לתוכו שמן ושני צמסנה צממה מקומות: **דאמר רבה צר שמואל**. לא אתא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו: **מיא דסלקא**. מים שגלקו בתן דרבין: דכולהו

דקרא ולחם לצב אנוש יסעד משמע אצל יין אינו אלא משמח. ומשני לאו כדקאמרת אלא לחם יסעד ולא ישמח אצל יין סועד ומשמח: **אי סיני**. דזיין סעיד מזון הוא ולצריך עליה שלם ברכות לאחריז ואין לאמרינן לקמן בפרכין (דף לו:) כל שהוא משמח המינין ולא מין דגן חכמים אומרים ברכה אחת: **אווזקי מויק**. לגופיה ואין זו אכילה שטעונה ברכה דגבי ברכה ואכלת כמיצ"י: **דסניא**. דלאו צר אכילה היא: **הסופס שמן של סרומה**. שגוג: **משנס אס הקרן**. שאר מזיק את חצירו במזונו: **ואין משנס חומש**. דגבי חומש אכילה כמיצ' ואש כי יאכל קדש צגסגה (ויקרא כז) פרט למזיק^ה: **ע"י הפס**. משום לפתן: **ע"י אניגרון**. מין מאלכ הוא ונומנים לתוכו שמן ושני צמסנה צממה מקומות: **דאמר רבה צר שמואל**. לא אתא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו: **מיא דסלקא**. מים שגלקו בתן דרבין: דכולהו

לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשחא נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נברך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו קבליה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לבשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מיהא בטהל דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן השמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אווזקי מויק ליה^ה דתנאי והשותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש והחך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל ותנן^ה זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע"י אניגרון דאמר רבה בר שמואל א אניגרון מיא דסלקא א אניסגרון מיא דכולהו

סעיף ולא מיקרי מזון (שרובין ל:.) אניגרון. מין מאלכ שטמנין בו יין וככמה מקומות שנית בתוספתא אניגרון ואכסיגרון שטמנין בו יין ושמן (יחזקא עו:.)

מסורת הש"ס

א) גיטין דף פא., ב) נעפירש"י ומ"ו שט., ג) שם וי"מ פו: ד' [לקמן לו:], ד) שויעין סו: ודף ג:, ה) פסחוס ק: א' [פסחוס מד: סוכה ד:, ו] ה) מוספתא תרומות רפ"ו, ט) לקמן מהל' מד:, י) שבוטות ג:, ויומא עו:., יא) אכסיגרון כך וכן אי' בערוך., יב) ור"ה פני אחר ד"ה אין., יג) דגריס חו., יד) [פסחוס לב:, ה] והכא בעשין ועשין ואין עושין כי הדיו לצ"ל ופי' דלקמן מפרש מה צין עושין ואין עושין כל כך כסברת התוס' בתירוך א' ואין עושין כלל ואכא ג' צבות

דע"כ צ"ל דמ"ל הכי כיון דמישח ימי צ' פסוקים דהאי קרא דועמדו זרים איירי בעשין ומפיק מניה דאפי' אסופת דגן אינם ירכיבם לפיכך דגן לאו עושין כ"כ דלצ"כ קשה במאי מקמת לקרא דולקחתי דגני אצל הכא לר"מ צ"ב אי צ"י דלחם ליה האו כברה לתפוס מתיא קרא דועמדו זרים אפי' מלאכת אסופת דגן לאו ליה להקשות הוי מרי קראי אהדרי ולקחתי דגני מתיא קרא דגני ע"כ מ"ו דלחם ליה דלא פסיק מדי מתיא קרא מנו' ר' ישמעאל וא"כ צ"ל דהוא אלא לבי מעלתו אלו לאין עושין כלל ולעשוין אצל עושין ואין עושין כי צ"ל מן שום דהוא לתקן ביניהם ובי הדיו מיהו ואם כן ע"כ פליגי אהדדי,

‏

הגהות הב"ח

א) תוס' ד"ה כאן בזמן וכו' כי הדיו, צ"כ שיהיה בעצמן הם אוספים את הדגן אלא שאם אין עושין לוקח הדגן ממשותם:

‏

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כאן בזמן, ועוד י"ל בו, פ"י משנת רעד"ס (תל"ח סי' י"ט):

‏

מוסף רש"י

דרך טרכסמון. דרך הסבוסה ממון ליכנס לפנים, ודומה לי שהוא לזון זיין כמו (יומא ג:) טרכסין (גיטין פ"א.) טרק לזון כניסת פנים הוא (יחזקא ג:) או לזון טרוקין גל, טרק שער, וזמנת לזון בית, כלומר מקמי סימון (רש"י בע"י.) כדי לחייבן במעשר. דקרי' אין הטנל ממתחייב צמעשר עד שיראה פני בית ודעיל ליה דרך שער, לאספוקי דרך תליות ודרך גנות דלא, וילף מואלכ צמעריך צ"מ הסוכר (גיטין ע"ח.) אין הטבל מתחייב במעשר. אפילו מירחו בכרי צדה, עד שיראה פני הבית. שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך גנות וקרפיות (ב"מ ע"א.) טרוקין גל, טרק שער, וזמנת לזון גוי' משמש שוכנסו לשעריך (שם.) כל דהן עלי. תמני דאסר ליה בכל מילי, לאו דלאמר יאסר עלי מזון, דוחאי לא מקרי מילי אלא כי מינין דהו' מין דגן דזיירי וסעדי ליכא, אלא כגון דלאמר יאסר עלי כל הזן, דמשמע כל דבר המצטיע, דכל מילי זייני חוץ ממים ומלח, אבל משמע לא

^[1] סעיף ולא מיקרי מזון (שרובין ל:.) אניגרון

^[2] מין מאלכ שטמנין בו יין וככמה מקומות שנית בתוספתא אניגרון ואכסיגרון שטמנין בו יין ושמן (יחזקא עו:.)